

Dôležité otázky stále nie sú zodpovedané

Voda už nie je témou len počas suchých období. Na prelome rokov sme vďaka výdatným zrážkam naplno pocítili nadbytok vody na poliach, pričom niektoré oblasti Slovenska zápasili s podmáčanými plochami ešte aj v priebehu posledných dní. Logicky preto poľnohospodári diskutujú o možnostiach, ako počas zrážok vodu efektívne zachytávať a v čase extrémneho sucha ju využívať pri polievaní. Mimoriadne jednoducho znejúca úvaha, ktorá však v praxi naráža na množstvo problémov.

Voda ako priorita

Témou aprílového workshopu, ktorý sa uskutočnil v priestoroch Slovenskej poľnohospodárskej univerzity (SPU) v Nitre, bolo práve riadenie vodných zdrojov s cieľom podporiť silné, integrované, udržateľné a inkluzívne hospodárenie s vodou. Na podujatí sa stretli kľúčoví stakeholderi z akademickej obce, ministerstva, samospráv, ale aj prvovýroby, ktorí sa problematike vody venujú v rámci svojich odborov.

Podľa Jána Pokrivčáka z SPU, ktorý podujatie uvádzal, je potrebný komplexný prístup k problematike vody, pretože voda je dnes limitovaným prírodným zdrojom a už pri jej využívaní vidíme aj reálnu konkurenciu. Zároveň si však každý uvedomuje, že na nevysporiadaných pozemkoch sa závlahy realizovať nedokážu. Programové vyhlásenie vlády SR však na zmiernenie dopadov klimatických zmien počíta aj s podporou revitalizácie závlahových sústav. Vláda si zámer určila v strednodobých prioritách.

Viac závlah = viac úrody

Podľa profesora Ľuboša Juríka z Ústavu krajinného inžinierstva Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU nám postupne klesajú podzemné vody a v blízkom čase sa môže stať, že voda bude limitovaná aj na zavlažovanie. „Máme rôzne typy pôd, ale máme snád' najvyššiu eróziu v porovnaní s okolitými krajinami. Z každého hektára strácame 7 ton vody. Voda sa nemá kde udržiavať. V pôde

máme možno 20 % organickej hmoty. V iných krajinách je to aj 40 %. V posledných rokoch sa zvýšil aj výpar a to o 50 mm. Je to akoby sme stratili jeden mesiac zrážok," vysvetľoval počas svojej prednášky uznávaný odborník. Podľa jeho slov z každých 100 mm sa 10-28 mm zúčastňuje odtoku. Zvyšok je výpar. Vodu teda musíme jednoznačne viac zadržať. „Ako teda zadržať vodu? Ako má vsakovať? Ako akumulovať vodu v krajine? Musíme si vedieť odpovedať na tieto otázky," dodal prof. Jurík.

Dáta ukazujú, že v období, keď sa rozširovali na našom území závlahové systémy, rástli aj úrody. Pri znižovaní plôch so zavlažovacími sústavami sa znižovali aj hektárové úrody. Aktuálne majú poľnohospodári prenajaté zavlažovacie systémy, ktoré prislúchajú výmere asi 55-tisíc hektárov. Reálne sa však zavlažuje na omnoho nižšej ploche. Závlahy fungujú len tam, kde sa o ne stará samotný poľnohospodár. Vlastníkom je však stále štát. To je aj základný problém závlahových sústav na Slovensku. Poľnohospodári sa preto objektívne pýtajú, ako majú investovať do niečoho, čo im nepatrí.

Efektívne investovať

Strategický plán ráta v najbližších rokoch na rozvoj závlah so sumou 38 mil. eur. Na stole je však stále 15 mil. eur, ktoré boli určené na čistenie hydromelioračných kanálov. Zámer však zožal kritiku a od pôvodných plánov sa na istý čas upustilo.

Podľa Jozefa Šumichrasta, predsedu Zemiakarského a zeleninárskeho zväzu SR, ktorý sa problematike závlah v poľnohospodárstve aktívne venuje, vzniká obava, či sa alokované finančné prostriedky použijú správne. Na podujatí upozornil na nehospodárne fungovanie Hydromeliorácií š.p., ktorý by mal spomenuté prostriedky prerozdeľovať, preto položil dôležité otázky: „Kto by mal investovať? Do čoho chceme investovať? Do odvodňovacích kanálov? Zvyšovanie produkcie to zrejme neprinesie," argumentoval pred účastníkmi workshopu. Zároveň pripomenul, že štátny podnik Hydromeliorácie funguje od roku 2003 a dlhodobo je v strate. „Aj poľnohospodári chcú investovať, ale chcú mať dohľad nad tým, do čoho vlastne investujú. Potrebujeme teda jasné pravidla pri vlastníckych vzťahoch a reálnu výzvu pre našich poľnohospodárov," zdôrazňoval Jozef Šumichrast.

Koncepcii sme v posledných rokoch mali na stole hneď niekoľko. Kým sa však nerozlúsknu spomínané otázky, tak sa zrejme nepohneme dopredu.

Kde sa dvaja bijú...

Ak nie štát ani súkromný sektor, tak možno vodné družstvá. Tento model funguje vo viacerých krajinách EÚ. Ide o vodné spoločenstvá pestovateľov pri vodných stavbách, ktoré chcú zavlažovať. Štát by prenechal sústavu pestovateľom, no naďalej by mal istým percentuálnym podielom nad ňou kontrolu. Poľnohospodári by však za takéto závlahy neplatili.

Akousi lastovičkou môže byť vznik Vodného družstva Sĺňava. Práve Sĺňava je jedna z mála vodných nádrží, ktorá sa dnes využíva na čerpanie vody pre poľnohospodárov. Pri nádržiach však poľnohospodári bojujú s problémom čistenia nánosov a kalu, ktorý pre chýbajúcu legislatívu nemôžu odstrániť.

Účastníci workshopu sa zhodli na potrebe spolupráce, ale aj zapojenia ďalších strán do aktívnej diskusie. Len debatovať však už stačiť určite nebude.